

Kontigo

Den europeiska regionala utvecklingsfondens (ERUF) och socialfondens (ESF) gemensamma operativa program för Åland 2014 – 2020

Miljökonsekvensbedömning
Slutversion

Malmö 2014-03-11

Innehåll

Innehåll.....	2
Förord.....	4
Sammanfattning.....	5
1 Bakgrund	6
1.1 Programmen och krav på MKB	6
1.2 Regionalpolitisk kontext	6
1.3 MKB – Syfte och innehåll.....	6
1.4 Genomförande av MKB.....	8
2 Programförslaget.....	9
2.1 Mål och strategi.....	9
2.2 Prioriteringar och insatsområden	9
2.3 Samband med andra planer och program	10
3 Miljöstatus.....	11
3.1 Karaktäristiska miljöförhållanden	11
3.2 Luft	11
3.3 Vatten.....	12
3.4 Natur – och kulturvärden.....	12
3.5 Lantbrukets miljöpåverkan.....	13
4 Miljömål och miljöhänsyn.....	14
4.1 Internationella miljömål – EU:s arbete för hållbar utveckling.....	14
4.2 Ålands miljömål.....	15
4.3 Miljöhänsyn i utarbetande av programmet	17
5 Avgränsning.....	18
5.1 Generella kriterier för avgränsning.....	18
5.2 Avgränsning för detta program	19
5.2.1 Avgränsningssammanträdet.....	20
5.3 Hur bedömningen gjorts.....	20
6 Betydande påverkan, skadeförebyggande och uppföljning.....	21
6.1 Beskrivning och analys av betydande miljöpåverkan	21
6.1.1 Främja företagsinvesteringar inom forskning och innovation	21
6.1.2 Stödja små och medelstora företags förmåga att inleda tillväxt och innovationsarbeten	22
6.1.3 Stärka tillgång till livslångt lärande, höja arbetskraftens kompetens och förbättra utbildningens relevans för arbetsmarknaden	22
6.1.4 Sammanfattande bedömning	22
6.2 Skadeförebyggande.....	23

6.3	Nollalternativet.....	23
6.4	Verkan på miljön i ett område utanför Åland.....	23
6.5	Åtgärder för övervakning.....	23
7	Utfall av samråd	24
	Bilaga 1 Protokoll fört vid Avgränsningssammanträde för miljökonsekvensbedömningen av Ålands ESI-program 2014 - 2020.....	26
	Bilaga 2 Material som använts vid utförandet av MKB.....	27

Förord

Åland har som medlem i Europeiska Unionen arbetat med – och erhållit stöd från EU:s strukturfonder sedan 1995. Sedan slutet av 2012 pågår arbetet med förberedelser av den fjärde omgången EU-program, avseende perioden 2014-2020.

I enlighet med rådets och Europaparlamentets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om miljöhänsyn i vissa planer och program (även kallat SEA-direktivet) ska samtliga program miljöbedömas. Detsamma följer av landskapslag (2006:82) om miljökonsekvensbedömning (MKB). Utöver att genomförande av miljöbedömning är efterfrågat i lag så är det en central del i främjandet av hållbar utveckling att relevanta miljöaspekter integreras i programmen.

Kontigo AB har fått i uppdrag av Ålands landskapsregering att inom ramen för en förhandsutvärdering av den europeiska regionala utvecklingsfondens (ERUF) och socialfondens (ESF) gemensamma operativa program för Åland 2014-2020 utarbeta en MKB av programmet. För förhandsutvärderingen i sin helhet ansvarar Ålands statistik – och utredningsbyrå. För den MKB som presenteras i föreliggande rapport ansvarar Kontigo.

Malmö 11 mars 2014

Klara Spangenberg

Affärsområdeschef Miljömässig hållbarhet, Kontigo AB

Sammanfattning

Ålands landskapsregering inledde i slutet av 2012 arbetet med att utarbeta och fatta beslut om nya operativprogram med finansiering från de Europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI).

I enlighet med rådets och Europaparlamentets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om miljöhänsyn i vissa planer och program (även kallat SEA-direktivet) ska samtliga program miljöbedömas. Detsamma följer av landskapslag (2006:82) om miljökonsekvensbedömning (MKB).

Kontigo AB har fått i uppdrag av Ålands landskapsregering att inom ramen för en förhandsutvärdering av Social – och regionalfondsprogrammet (program med stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden, ERUF och Europeiska socialfonden, ESF) utarbeta en MKB av programmet. Denna presenteras i föreliggande rapport.

Syftet med en miljökonsekvensbedömning är att identifiera, beskriva och bedöma de direkta och indirekta effekter som ett projekt, en plan eller ett program kan medföra dels på människor, djur, växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap, materiella tillgångar och kulturarv, dels på samspelet mellan dessa faktorer.

Strukturfondsprogrammets karaktär innebär en stor osäkerhet sett till miljöpåverkan eftersom det konkreta utfallet av programmet till stor del formas med utgångspunkt i vilka satsningar, projekt o.s.v. som på olika sätt får stöd genom programmet. Givet detta är det olämpligt att göra för många och för stora antaganden eftersom slutsatserna då riskerar att bli oanvändbara. MKB:n handlar istället om att identifiera om programmen innebär risker för betydande negativ påverkan eller möjligheter till betydande positiv påverkan.

Inom ramen för uppdraget har bedömningen av miljöpåverkan gjorts för följande investeringsprioriteringar:

- Främja företagsinvesteringar inom forskning och innovation
- Stödja små och medelstora företags förmåga att inleda tillväxt och innovationsarbeten
- Stärka tillgång till livslångt lärande, höja arbetskraftens kompetens och förbättra utbildningens relevans för arbetsmarknaden.

Denna MKB bygger på kvalitativa resonemang med utgångspunkt i det underlagsmaterial som presenteras i bilaga 2. Ytterligare en viktig utgångspunkt har varit kontakter och intervjuer med relevanta åländska aktörer som på olika sätt har kunskap om miljöförhållanden, programutformandet, förväntade konsekvenser, lagstiftning etc.

Åtgärder inom de investeringsprioriteringar som listas ovan kan påverka miljön både positivt och negativt men det går inte att dra slutsatsen att Social – och regionalfondsprogrammet innebär någon betydande miljöpåverkan.

Enskilda åtgärder kan ha negativ påverkan på miljön och det är därför avgörande att styrningen av programmet, både vad gäller styrningen av insatser och projekt liksom av en bredare integrering av miljöhänsyn, utvecklas och fullföljs i genomförandet.

1 Bakgrund

1.1 Programmen och krav på MKB

Ålands landskapsregering inledde i slutet av 2012 arbetet med att utarbeta och fatta beslut om nya operativprogram med finansiering från de Europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI).

I enlighet med rådets och Europaparlamentets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om miljöhänsyn i vissa planer och program (även kallat SEA-direktivet) ska samtliga program miljöbedömas. Detsamma följer av landskapslag (2006:82) om miljökonsekvensbedömning (MKB).

Programmen som omfattas av miljökonsekvensbedömningen ska genomföras med finansiering från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU), Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF), Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Europeiska socialfonden (ESF). Programmen genomförs i landskapet Åland under perioden 2014-2020.

Utöver att genomförande av miljöbedömning är efterfrågat i lag så är det en central del i främjandet av hållbar utveckling att relevanta miljöaspekter integreras i program. Avsikten med att låta utföra en miljökonsekvensbedömning är att utreda om programmen bedöms kunna få en betydande miljöpåverkan.

Kontigo AB har fått i uppdrag av Ålands landskapsregering att inom ramen för en förhandsutvärdering av den europeiska regionala utvecklingsfondens (ERUF) och socialfondens (ESF) gemensamma operativa program för Åland 2014-2020 utarbeta en MKB av programmet.

1.2 Regionalpolitisk kontext

Åland har sedan EU-inträdet 1995 arbetat med EU:s strukturfonder. Programmet som ska genomföras med finansiering den regionala utvecklingsfonden (ERUF) och socialfonden (ESF) benämns social- och regionalfondsprogrammet för Åland 2014 – 2020 (härefter Social – och regionalfondsprogrammet).

Utöver Social – och regionalfondsprogrammet kommer i Landskapet Åland genomföras den europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutvecklings (EJFLU) landsbygdsutvecklingsprogram för Åland 2014 – 2020 samt ett program med stöd från Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF).

1.3 MKB – Syfte och innehåll

SEA-direktivet¹ syftar till att sörja för en hög nivå på skyddet av miljön och bidra till att integrera miljöaspekter i utarbetandet och antagandet av planer och program för att främja en hållbar utveckling.

I landskapslag (2006:82) om miljökonsekvensbedömning (härefter Landskapslagen) 1 kap 1 § framgår vidare att:

¹ Ålands lagting har infört direktivet i Åländsk lagstiftning genom beslut LTB 27/2006.

Syftet med en miljökonsekvensbedömning är att identifiera, beskriva och bedöma de direkta och indirekta effekter som ett projekt, en plan eller ett program kan medföra dels på människor, djur, växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap, materiella tillgångar och kulturarv, dels på samspelet mellan dessa faktorer.

Vid framtagande av en MKB på Åland är det ett minimikrav att förhålla sig till följande delar i Landskapslagen:

2 kap 4 § anger följande grundkrav på vad som ska ingå i en MKB:

- en beskrivning av de ändamål som eftersträvas med ett projekt, en plan eller ett program,
- en beskrivning av sådana i 1 § 2 mom. avsedda miljöförhållanden som utmärker de naturområden vilka kan påverkas väsentligt, inbegripet en redogörelse för i lag skyddade natur- eller kulturvärden som kan påverkas samt en redogörelse av den miljöpåverkan av betydelse som kan följa,
- en beskrivning och analys av betydande miljöpåverkan som kan uppkomma som följd av olika huvudalternativ, såsom avseende tillvägagångssätt och platsval,
- en beskrivning och analys av nollalternativet, dvs. en analys av sådan miljöpåverkan som följer av att ett projekt inte genomförs eller att en plan eller ett program inte fastställs,
- en sammanfattning av de synpunkter som har givits vid avgränsningssammanträdet och de yttranden som inlämnats avseende utkastet till MKB:n samt kommentarer till dessa synpunkter och yttranden samt
- (2010/75) en redogörelse för sådan miljöpåverkan som väsentligt kan ha verkan på miljön i ett område utanför landskapet och för hur information om gränsöverskridande påverkan enligt 14 § denna lag har beaktats.

Vidare anger 2 kap 5 § följande särskilda krav på vad som ska ingå i en MKB som avser en plan eller ett program:

- en sammanfattning av planen eller programmets innehåll,
- (2010/75) de mål för skydd av miljön som uppställts på internationell nivå och på gemenskaps- eller medlemsstatsnivå och som är relevanta för planen eller programmet och det sätt på vilket dessa mål och varje form av miljöhänsyn har beaktats under utarbetandet av planen eller programmet,
- (2010/75) en sammanfattning av skälen till valet av de alternativ som behandlats och en beskrivning av hur bedömningen gjorts och vilka problem som påträffats såsom tekniska brister eller brist på kunskap när de begärda uppgifterna sammanställdes,
- (2010/75) en beskrivning av de åtgärder som planeras för övervakning i enlighet med 14a §,

- en beskrivning av åtgärder som planeras för att förhindra, minska och uppväga varje betydande negativ miljöeffekt som följer av att en plan eller ett program genomförs samt en icke-teknisk sammanfattning av de uppgifter som ges enligt kraven i 4 §.

1.4 Genomförande av MKB

Processen för en miljöbedömning omfattar följande moment:

- Behovsbedömningen (screening) där den programansvariga myndigheten analyserar de formella kriterier som utlöser krav på miljöbedömning.
- Avgränsningen (scoping); En miljökonsekvensbedömning innefattar ett utredningsförfarande för att avgränsa alternativ eller konsekvenser som utredningen skall omfatta. I detta fall genomfördes ett öppet avgränsningssammanträde där envar erbjöds att delta, ställa frågor och ge förslag till vilka alternativ eller konsekvenser som bör ingå i bedömningen.
- Bedömning (assessment) – utredning och analys – av programmets betydande miljöpåverkan, av rimliga alternativ samt av behövliga åtgärder för att förstärka positiva verkningar och minimera negativa verkningar.
- Granskning (review) av myndigheter och allmänheten av förslag till program och MKB. I detta fall genomförs ett samråd som kan leda till revidering och komplettering av denna MKB.
- Beslut om programmet, då MKB och synpunkter från samråd beaktas.
- Offentliggörande av motiv till den valda utformningen av programmet, med en beskrivning av hur integreringen av miljöhänsyn har gått till samt hur synpunkter från samråd och MKB har beaktats.
- Uppföljning (monitoring) av hur programmet genomförs, med fokus på väsentliga positiva och negativa verkningar för hälsa, miljö och resurshushållning.

2 Programförslaget

En MKB ska redovisa de ändamål som programmet eftersträvar samt en sammanfattning av programmets innehåll. I detta syfte presenteras därför programmets övergripande mål, strategi, prioriteringar och insatsområden. Vidare framläggs Social – och regionalfondsprogrammets samband med andra planer och program.

2.1 Mål och strategi

De övergripande målen för det åländska Social – och regionalfondsprogrammet är att:

- Utveckla kunskapen och förbättra kompetensen inom arbetslivet, öka sysselsättningen, produktiviteten och innovationskapaciteten.
- Förnya och diversifiera det åländska näringslivet och bidra till ett välutbildat, jämställt och aktivt inkluderande samhälle.

Programmets strategi är att koncentrera insatserna till två prioriterade områden inom vilka samtliga finansiella satsningar genomförs. Dessa två strategiska satsningsområden är ”Entreprenörskap och innovation” (med finansiering från regionalfonden) samt ”Delaktighet och kompetens” (med finansiering från socialfonden).

2.2 Prioriteringar och insatsområden

Insatserna prioriteras för det första till de finansiella åtaganden som gäller för den övergripande europastrategins temaområde 1 (Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation) och temaområde 3 (Att öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag).

Vidare prioriteras åtgärderna till europastrategins temaområden 8 (Att främja sysselsättning och arbetskraftens rörlighet), temaområde 9 (Att främja social inkludering) och temaområde 10 (Att investera i utbildning, färdigheter och livslångt lärande).

Inom ramen för regionalfonden har två investeringsprioriteringar valts:

- Främjande av företagsinvesteringar inom forskning och innovationer.
- Stöd av små och medelstora företags förmåga att inleda tillväxt- och innovationsarbete.

Inom socialfonden har följande investeringsprioriteringar valts:

- Förbättrad tillgång till sysselsättning för arbetssökande och icke-förvärvsarbetande samt stöd till arbetstagarnas rörlighet
- Främja social inkludering, lika möjligheter och ökad anställningsbarhet hos utsatta grupper
- Stärka möjligheterna för livslångt lärande, höja arbetskraftens kompetens och öka utbildningens arbetsmarknadsrelevans

- Förbättra och öka flexibiliteten och arbetslivsrelevansen inom utbildningssystemet²

2.3 Samband med andra planer och program

I den kommande programperioden kommer Åland utöver Social – och regionalfondsprogrammet att arbeta med två ytterligare program (se avsnitt 1.2) inom ramen för EU:s strukturfonder. Dessa program har i fallet EJFLU färdigställts i preliminär form. I fallet EHFF fanns i den ursprungliga versionen av denna MKB inget program ens i preliminär form.

I genomförandet av programmen kan växelverkan dem emellan komma att uppstå. Detta skulle kunna innebära att andra typer av miljökonsekvenser än de som bedömts kunna uppkomma i det enskilda programmet. Ansvar för miljöintegration och uppföljning måste därför uppmärksammas av genomförandeorganisationen.

² Denna prioritering har tillkommit i den version av programmet som presenterades den 6 mars 2014.

3 Miljöstatus

Enligt Landskapslagen ska en MKB innehålla en beskrivning av miljöförhållanden som utmärker de naturområden vilka kan påverkas väsentligt. Här presenteras de förhållanden som bedömts vara mest relevanta för programmet. Beskrivningen är i sin helhet³ hämtad från den Socioekonomiska nulägesbeskrivningen, Bakgrundsanalys av Åland inför strukturfondsprogrammen till EU 2014-2020 (2012-12-16, Ålands Landskapsregering) samt från Miljökonsekvensbedömning av Landsbygdsutvecklingsprogrammet 2007-2013.

3.1 Karaktäristiska miljöförhållanden

Åland är ett skärgårdslandskap där naturen är kontrastrik och omväxlande. I öriket finns totalt 6 757 öar, varav 60 är bebodda. Havet och insjöarna utgör en så gott som ständig bakgrund och utgör även 88 procent av totala arealen. Insjöarna i landskapet ligger i huvudsak i de norra delarna av fasta Åland medan skärgården med några undantag saknar insjöar. Merparten av de åländska havsvikarna och sjöarna är grunda. På den återstående landarealen finns ett stort antal grundvattenområden.

Stora delar av landytan består av kala berg som ibland höjer sig mycket brant ur havet. Höjdskillnaderna är dock generellt små. Växtgeografiskt ligger Åland inom den så kallade ekzonen och har ett relativt sett stort inslag av ädla lövträd. Jordbruket och boskapsskötseln har också satt sin prägel på jordmånen och växtligheten på Åland. Ofta är t.ex. naturbetena beväxta med gles lövskog

Det åländska jordbruket är relativt småskaligt vilket har lett till ett omväxlande och mosaikartat landskap. Detta har skapat variation i landskapet och därigenom den biologiska mångfalden.

Boskapsskötseln är den markanvändningsform som haft störst påverkan på den åländska naturens utformning. Får, nötkreatur och häst har betat i olika typer av områden och de åländska lövängarna, de öppna slätterängarna, hagmarkerna och strandängarna har uppkommit som ett direkt resultat av detta.

Eftersom Åland tillhör den kalltempererade klimatzonen är naturmiljön känslig för föroreningar. Både jordytan och sjöarna drabbas lätt av försurning. Relativt sett måttlig belastning kan därför få betydande negativa miljöeffekter. Återhämtningen från olika typer av miljöskador sker också relativt långsamt.

3.2 Luft

Räknar man med utsläpp från land så är de åländska utsläppen relativt låga, en starkt bidragande faktor till detta är att tung industri saknas och att det inte sker någon elproduktion baserad på fossila bränslen. Samtidigt är det så att om man räknar med utsläpp från sjötrafik på åländska farleder så blir utsläppen högre, inte minst räknat per capita.

³ Vissa delar är uppdaterade men till stora delar är texten identisk med angivna källor.

Föroreningarna av den åländska luftmiljön härrör framförallt från källor utanför Åland. Tidigare mätningar har också konstaterat att luftkvaliteten på Åland är förhållandevis god och att gällande gränsvärden i de flesta fall underskrids.

De föroreningar som ändå finns av luftmiljön drabbar Åland framförallt genom försurning av mark och vatten genom surt regn. Lantbruket har också visat negativa effekter på luftmiljön genom det ammoniumläckage som sker i samband med hanteringen av gödsel och urin inom djurhållningen.

3.3 Vatten

Vattenmiljön är av central betydelse på Åland. Den ger bl.a. artrikedom och mångformighet i miljön och den ger förutsättningar för fiskerinäringen och turismen. Vattnet belastas emellertid via nedfall från luften, vattenströmmar, läckage från botten, naturlig avrinning och lokala källor från olika slags mänsklig verksamhet.

Övergödningen har länge betraktats som det största vattenmiljöproblemet. Övergödningen beror framförallt på utsläpp av kväve och fosfor och trots att belastningen minskat med ca 30- 40 procent under de senaste 15 åren har man inte kunnat se några tydliga förbättringar av vattenkvaliteten. Det är framförallt fiskodling, jordbruk och bosättningar som står för de största utsläppen. Även skogsbruk i samband med avverkning kan ha lokala effekter på vattnet.

Utsläppen av farliga ämnen och miljögifter till vattnet har inte varit omfattande men utsläpp har skett vid exempelvis användning av bekämpningsmedel samt fiskodlingskassar.

Det är vidare svårt att bedöma om det skett någon förändring av sjöarnas kvalitet i allmänhet. Dricksvatten tas idag huvudsakligen från sjöar vilket också är en stark anledning att skydda dricksvattentäkterna från övergödning, miljögifter och saltvattenpåverkan.

3.4 Natur – och kulturvärden

Särskilt värdefulla åländska naturtyper är bl.a. lövängar och naturbeten. Dessa skapar en mängd biotoper för växter, svampar och djur. Andra viktiga naturtyper som skapas och upprätthålls av naturbete är bl.a. strandängar, kalkfuktängar och hagar. De rymmer ett stort antal sällsynta arter av främst mossor, starr- och gräsartär samt orkidéer, som förekommer uteslutande i rikkärr.

Vidare finns ett stort antal skyddsvärda formationer och biotoper i naturmiljön såsom åsar av olika slag, sandstränder, sandöar, blockmarker, rasbranter, torvmarker av olika slag etc.

För närvarande finns 52 naturreservat, vilket utgör ungefär 1,7 procent av Ålands totala landareal. På Åland har man inrättat endast 58 av de tilltänkta Natura 2000 områdena (2012). Förutom de naturreservat som inrättats med stöd av naturvårdslagen (ÅFS 82/98) finns på Åland ett sällskyddsområde och åtta fågelskyddsområden inrättade med stöd av jaktlagen (ÅFS 31/85). Dessutom finns i landskapets ägo ett antal ögrupper som i praktiken har funktionen av naturreservat.

Ett 80-tal arter av växter och djur och tio naturtyper har av landskapsregeringen förklarats som särskilt skyddsvärda.

På Åland finns även naturresurser som inte kan förnyas eller som förnyas mycket långsamt. Exempel på sådana naturtillgångar är sand, grus, morän och torv, men även odlingsbar jord.

Åland har vidare relativt få förorenade markområden. Dock finns det områden som kan behöva undersökas mera och åtgärdas.

Sett till det åländska kulturmiljöarvet så är bevarandet av gamla bykärnor en viktig dimension.

3.5 Lantbrukets miljöpåverkan

Vad gäller den lokala miljöbelastningen så står jordbruket för en betydande del av denna. Det handlar om läckage av näringsämnen, växtskyddsmedel samt utsläpp till luften. Förutom lokala ammoniakutsläppen från jordbruket sker utsläpp av växthusgaser.

Jordbruksmiljön är småskalig och varierande och har formats av åkerbruk och naturbete. I dessa livsmiljöer finns fortfarande rikligt med djur- och växtarter som gynnas av jordbruket. Det är här viktigt att poängtera att samtidigt som jordbruket på vissa sätt påverkar miljön, så är det i andra avseenden en tillgång.

Naturbeten och ängar är centrala för att bevara den biologiska mångfalden i jordbruksmiljön.

Arealen jordbruksmark med höga naturvärden (så kallade HNV-områden, High Nature Value Farmland) är på Åland också förhållandevis stor.

Vidare är jordbruket en del i naturens genetiska mångfald. På Åland finns t.ex. två ursprungsraser (får).

Slutligen är det viktigt att nämna att utvecklingen av den ekologiska produktionen under de senaste åren har spridit ut sig över en allt större areal.

4 Miljömål och miljöhänsyn

I detta kapitel presenteras de mål för skydd av miljön som uppställts på internationell nivå och på gemenskaps- eller medlemsstatsnivå och som är relevanta för programmet. Vidare diskuteras på vilket sätt dessa mål och varje form av miljöhänsyn har beaktats under utarbetandet av programmet.

4.1 Internationella miljömål – EU:s arbete för hållbar utveckling

EU:s aktuella strategi för hållbar utveckling antogs år 2006 och bygger vidare på den strategi som beslutades i Göteborg år 2001. Dess syfte är att fastställa och utveckla åtgärder så att livskvaliteten för nuvarande och kommande generationer kan förbättras. De mål och principer som ligger till grund för EU:s arbete för hållbar utveckling är ekonomiskt välstånd, social rättvisa, miljöskydd och internationellt ansvar. I strategin presenteras sju huvudutmaningar för arbetet:

- Klimatförändringar och ren energi: Att begränsa klimatförändringarna och de kostnader och negativa följder som de medför för samhället och miljön.
- Hållbara transporter: Se till att våra transportsystem motsvarar samhällets ekonomiska, sociala och miljömässiga behov samtidigt som deras oönskade verkningar på ekonomin, samhället och miljön minimeras.
- Hållbar produktion och konsumtion: Att främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster.
- Bevarande och förvaltning av naturresurser: Att förbättra förvaltningen av naturresurserna och undvika överexploatering av dessa, och därvid erkänna värdet av ekosystemtjänster.
- Folkhälsa: Att främja en god folkhälsa på lika villkor och förbättra skyddet mot hälsorisker.
- Social integration, demografi och invandring: Att skapa ett socialt integrerat samhälle med solidaritet mellan och inom generationerna samt att säkra och öka medborgarnas livskvalitet som en nödvändig förutsättning för individens varaktiga välbefinnande.
- Globala utmaningar när det gäller fattigdom och hållbar utveckling: Att aktivt främja hållbar utveckling i hela världen och se till att Europeiska unionens interna och externa politik är förenlig med en global hållbar utveckling och med unionens internationella åtaganden.

Strategin för hållbar utveckling har setts som ett komplement till Lissabonstrategin, i vilken det bekräftas att hållbar utveckling är ett av EU:s viktigaste mål i förbindelse med omvärlden och där fokus har legat på miljöskydd och miljömässig hållbarhet. Lissabonstrategin är sedan år 2010 ersatt av Europa 2020 som prioriterar områdena Smart tillväxt, Hållbar tillväxt och Tillväxt för alla. Europa 2020 innehåller mål om sysselsättnings- och investeringsnivåer, forskning och utbildning, fattigdomsbekämpning samt miljö och klimat. Enligt Europa 2020 är målet för medlemsstaterna att minska växthusgasutsläppen med minst 20 procent jämfört 1990 års nivåer, öka andelen

förnybara energikällor till 20 procent och höja energieffektiviteten med 20 procent. Samtidigt belyses att samtliga mål i Europa 2020 hänger samman och påverkar varandra.

4.2 Ålands miljömål

Omställning Åland – strategisk planering för en hållbar framtid 2013-2051

Landskapsregeringen gav i mars 2012 kommitteen ”Omställning Åland” i uppdrag att ta fram ett förslag på en långsiktig strategi för en omställning av det åländska samhället. Hållbarhetsstrategin är en del i arbetet för hållbar utveckling och i att sätta upp mål för detta avseende Åland.

Den åländska hållbarhetsstrategin presenterades i juni 2013 och syftar till att nå en övergripande vision, förslagsvis att Åland ska vara ett hållbart, välmående och konkurrenskraftigt samhälle år 2051.⁴ I strategin framgår att för att Åland ska nå visionen om att leva i ett hållbart samhälle behöver de fyra hållbarhets-principerna användas som riktgivande i alla beslut. I det hållbara samhället utsätts inte naturen för systematisk:

- koncentrationsökning av ämnen från berggrunden
- koncentrationsökning av ämnen från samhällets produktion (kemikalier etc.)
- undanträngning med fysiska metoder

Och i ett sådant samhälle hindras inte människor systematiskt från att tillgodose sina behov.

Utöver detta finns det målsättningar för miljömässig hållbarhet i landskapet att hitta på olika håll:

Vattendirektivet och vattenåtgärdsprogrammet

EG-direktivet för vatten (2000/60/EG), allmänt kallat vattendirektivet, antogs i december 2000. Utifrån detta har Åland upprättat en förvaltningsplan och ett åtgärdsprogram i enlighet med vattendirektivets anvisningar. Enligt vattenlagen är målet att samtliga vattenområden ska uppnå minst god status vattenkvalitet på en femgradig skala. Klasserna är, från bästa till sämsta status: hög, god, måttlig, otillfredsställande och dålig. Landskapsregeringen har slagit fast ett åtgärdsprogram med syfte att uppfylla målsättningen.

EU:s marina strategi

Syftet med ramdirektivet (2008/56/EG) är att fastställa en gemensam ram inom vilken medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som behövs för att uppnå och upprätthålla en god miljöstatus i den marina miljön senast 2020. I Ålands strategi ges en översiktlig beskrivning av de allmänna och operativa mål som finns idag:

- att övergödningen i framtiden inte försämrar Östersjöns marina miljö och användningen av den,

⁴ Landskapsregeringen tog den 19 december 2013 beslut om att föra meddelande om strategi för hållbar utveckling till lagtinget.

- att skadliga ämnen inte leder till negativa konsekvenser för havets ekosystem och användningen av fisk som livsmedel,
- att skyddsnivån för Östersjöns alla arter är god och att deras överlevnad på lång sikt är säkerställd samt att användningen av de marina naturresurserna är hållbar.
- att sjöfarten är säker och inte ger upphov till skadliga effekter,
- att havets hydrografiska villkor inte förändras samt att avfall, tillförsel av energi och undervattensbuller inte påverkar den marina miljön på ett negativt sätt.

Vattenbruksstrategin 2014-2020

I slutet av 2013 presenterades även den Åländska vattenbruksstrategin inför kommande programperiod. Strategin syftar till att nå det övergripande målet om att undanröja klyftan mellan EU:s konsumtion och produktion av fisk och skaldjur på ett hållbart sätt. Strategin utgör också ett förhandsvillkor för havs – och fiskeriprogrammet. I strategin anges övergripande att en hållbar utveckling av vattenbruket är enda vägen framåt:

För det åländska vattenbruket innebär hållbar utveckling att näringens utveckling ska bidra till lokalproducerad, klimatsmart mat och ett renare hav (ekologisk hållbarhet) samtidigt som vattenbruk ska vara en lönsam näring för företagarna (ekonomisk hållbarhet). Vattenbruk som primärproduktion ska utgöra en sysselsättningsbas i synnerhet i skärgården (social hållbarhet).

EU-kommissionens strategiska riktlinjer för en hållbar utveckling av vattenbruket utgår från fyra prioriterade områden som ska behandlas för att frigöra den potential som finns hos vattenbruket;

- EU prio 1: Administrativa förfaranden
- EU prio 2: Samordnad fysisk planering
- EU prio 3: Konkurrenskraft
- EU prio 4: Lika konkurrensvillkor

I den Åländska strategin har ett mål ställs upp för varje område:⁵

- En effektiv, transparent och förutsägbar förvaltning av vattenbruket
- En förbättrad planering för bästa lokalisering av odlingsenheter
- En konkurrenskraftig, kostnadseffektiv och produktiv näring
- Förbättrat samarbete samt information om vattenbrukets höga standard

Natura 2000

⁵ Även om strategin här presenteras under rubriken ”Ålands miljömål” så kan vi konstatera att huruvida strategin verkar för en positiv utveckling för miljön har varit föremål för diskussion.

Med målet att minska förlusten av biologisk mångfald har EU inrättat Natura 2000. Natura 2000-områden skyddas vanligtvis genom att inrätta naturreservat. Även Åland har ett program inom ramen för detta. Programmet innefattar i dag totalt 91 områden med 3 472 ha land och ca 35 000 ha vatten, ca 2 procent av landarealen. Ett trettiotal områden återstår att inrättas

Avfallsplan

Ålands landskapsregering har även inrättat en Avfallsplan (2010). Målet för den åländska avfallshanteringen är att resurserna i avfallet tas tillvara i så hög grad som möjligt samtidigt som påverkan på hälsa och miljö minimeras. För att uppnå målet måste därför den totala mängden avfall och avfallets farlighet minska och kretsloppet avgiftas, avfallet utnyttjas som en resurs samt avfallet tas omhand på ett säkert sätt.

Regeringens budget och handlingsprogram

Både i landskapsregeringens budget och handlingsprogram finns skrivningar om miljö och hållbar utveckling. Dock finns ingen tydlig målstruktur avseende miljö.

4.3 Miljöhänsyn i utarbetande av programmet

Miljöhänsyn har beaktats på olika sätt under utarbetandet av programmet. Tydligast är att miljöhänsyn tagits genom målformuleringar i programarbetet. Ett exempel är målsättningen om hållbar tillväxt i delar av de vägledande principerna för val av insatser/projekt. Ytterligare exempel är utfallsindikatorerna där det bl.a. finns en indikator ”antal företag som infört miljöledningssystem”.

5 Avgränsning

I detta kapitel presenteras en sammanfattning av skälen till valet av de alternativ som behandlats och en beskrivning av hur bedömningen gjorts och vilka problem som påträffats. Vidare lämnas en sammanfattning av de synpunkter som har givits vid avgränsningssammanträdet.

5.1 Generella kriterier för avgränsning

Avgränsning av en MKB handlar om vilka alternativ som är relevanta att behandla inom ramen för denna. Det handlar också om hur MKB skall genomföras och presenteras liksom om urvalet av miljöfrågor.

För att göra sådan avgränsning finns det generella kriterier både sett till innehåll i MKB samt i utformningen av MKB-processen, men dessa kriterier bör också tillämpas utifrån de specifika förutsättningar som gäller för det enskilda programmet. Denna senare del behandlas i avsnitt 5.2.

Kärnan i de generella kriterierna för avgränsning är att den ska vara befogad vad gäller följande:

- Programmets karaktär
- Utgångspunkten att vissa frågor bedöms bättre i samband med andra beslut om program, planer eller projekt
- Metoder för bedömning och den aktuella kunskapen på området
- Allmänhetens intresse

Det är också viktigt att varje MKB anpassas utifrån de specifika förhållanden som gäller för regionen.

Strukturfondsprogrammen innehåller olika nivåer som också har olika konkretiseringsgrad. Övergripande mål och genomförandestrategier, beskrivning av fokusområden och konkreta åtgärder, förväntade resultat och indikatorer, urvalskriterier samt en beskrivning av den typ av satsningar som åtgärderna kan komma att innebära. Strukturfondsprogrammen innehåller inte alltid förslag till konkreta aktiviteter eller projekt. Istället anger programmen ett ramverk där projekt och aktiviteter kommer att uppkomma i ett senare skede.

För strukturfondsprogram är den första och andra punkten i listan över avgränsningskriterier ovan centrala. Det är viktigt att beakta att det i viss utsträckning går att bedöma miljökonsekvenser av strukturfondsprogrammen men också att deras karaktär innebär en stor osäkerhet sett till miljöpåverkan. Det konkreta utfallet av programmet kommer till stor del att formas med utgångspunkt i vilka satsningar, projekt o.s.v. som på olika sätt får stöd genom programmet.

Givet detta är det olämpligt att göra för många och för stora antaganden eftersom slutsatserna då riskerar att bli oanvändbara. Detta skiljer mot en MKB för ett projekt där det ofta är möjligt att göra mer konkreta analyser och dra mer långtgående slutsatser. Samtidigt är det viktigt att poängtera att det är avgörande att identifiera strategiska frågor och verkningar så långt det är möjligt, annars fyller inte MKB av program någon reell funktion.

Sammanfattningsvis konstaterar vi att MKB:n bör handla om att identifiera om programmen innebär risker för betydande negativ påverkan eller möjligheter till betydande positiv påverkan. Utgångspunkten är att identifiera typer av hot och möjligheter och att visa åt vilket håll förändringarna kan gå samt att styra mot att hantera risker och möjligheter.

5.2 Avgränsning för detta program

En avgörande förutsättning för avgränsning är det aktuella strukturfondsprogrammets sammansättning av de olika nivåerna ovan. Då programmen håller sig på en övergripande nivå blir formuleringen av mål, urvalskriterier för projekt och andra faktorer kopplade till implementeringen av programmet särskilt viktiga.

I Social – och regionalfondsprogrammet finns dels övergripande ramar, dels mer preciserade ramar, i form av beskrivning av precisering av åtgärder. Detta innebär att konkreta verkningar delvis kan preciseras och delvis får konstateras i ett senare skede.

Inom ramen för denna MKB har bedömningen av miljöpåverkan gjorts för följande investeringsprioriteringar (presenteras med exempel på åtgärder nedan):⁶

Främja företagsinvesteringar inom forskning och innovation

Gäller bl.a. stöd till pilotprojekt som utvecklar strukturer för kunskapsöverföring mellan forskare och företag, stöd till innovativa tillväxtföretag med t.ex. riskkapitalfinansiering.

Stödja små och medelstora företags förmåga att inleda tillväxt och innovationsarbeten

Gäller bl.a. stöd till strategiska samverkansinitiativ för etablerande av en lokal arena mellan företag, högskolor/universitet, näringslivsorganisationer och andra offentliga aktörer, som bl.a. erbjuder tjänster kring företagande till företag, främjar företagens omställning till hållbar tillväxt, samt främjar etablerande av företagsnätverk.

Stärka tillgång till livslångt lärande, höja arbetskraftens kompetens och förbättra utbildningens relevans för arbetsmarknaden.

Förbättra och öka flexibiliteten och arbetslivsrelevansen inom utbildningssystemet

Gäller bl.a. stöd till åtgärder som syftar till att utveckla utbildningssystemen så att förutsättningarna för studerande att erhålla en examen ökar, eller till åtgärder som syftar till att skapa flexibla utbildningssystem för att skapa relevanta utbildningar för den åländska arbetsmarknaden.

Att identifiera olika alternativs konsekvenser är också en del i avgränsningen. För Social - och regionalfondsprogrammet är kombinationerna av de olika insats – och åtgärdsområdena liksom konkreta åtgärder och urvalskriterier att betrakta som olika alternativ. Genom att kombinera olika insatsområden går det att uppnå programmets mål på olika sätt, och genom att kombinera åtgärder

⁶ Den investeringsprioritering som tillkommit i programförslag daterat mars 2014 ”Förbättra och öka flexibiliteten och arbetslivsrelevansen inom utbildningssystemet” påverkar inte bedömningen av miljökonsekvenser.

och tillämpa urvalskriterier på olika sätt så kan genomförandet komma att se olika ut. Programmets förslag i sin helhet (med utgångspunkt i åtgärder) utgör här emellertid det alternativ som bedöms. Skulle det visa sig att bedömningen enligt beskrivningen ovan kan antas ge betydande negativ miljöpåverkan kan det vara rimligt att se över om andra kombinationer av insatsområden och åtgärder kan förväntas ge färre negativa konsekvenser.

5.2.1 Avgränsningssammanträdet

Under avgränsningssammanträdet (protokoll presenterat i bilaga 1) inkom inga synpunkter på avgränsningen av MKB-arbetet som presenterat i 5.1 och 5.2 ovan.

5.3 Hur bedömningen gjorts

I en MKB ska det redovisas hur bedömningen har gjorts och vilka problem som påträffats, såsom tekniska brister eller brist på kunskap när de begärda uppgifterna sammanställdes.

Denna MKB bygger på kvalitativa resonemang med utgångspunkt i det underlagsmaterial som presenteras i bilaga 2. Ytterligare en viktig utgångspunkt har varit kontakter och intervjuer med relevanta Åländska aktörer som på olika sätt har kunskap om miljöförhållanden, programutformandet, förväntade konsekvenser, lagstiftning etc. Tidplanen för bedömningen har varit relativt kort. Ett problem som detta lett till är att samtliga aktörer som erbjudits möjlighet att bidra i bedömningen, inte har haft möjlighet att göra detta. Genom granskningsförfarandet finns emellertid utrymme för revidering och komplettering vilket gör att eventuella konsekvenser av detta kan hanteras.

Ett ytterligare problem är strukturfondsprogrammets karaktär som enligt beskrivningarna i föregående avsnitt gör det omöjligt att ta fram kvantifierade konsekvenser. Det faktiska utfallet går inte att avgöra på förhand givet den översiktliga utformningen och osäkerheten i hur implementeringen faktiskt kommer att se ut. Mer detaljerade och bedömningar, kvalitativa och/eller kvantitativa skulle inte reducera denna osäkerhet. Vikten av fortsatt styrning på insats – och projektnivå är istället avgörande.

6 Betydande påverkan, skadeförebyggande och uppföljning

I detta kapitel ges en beskrivning och analys av betydande miljöpåverkan, skadeförebyggande åtgärder, nollalternativet samt verkan på miljön i ett område utanför Åland. Vidare presenteras åtgärder för övervakning.

6.1 Beskrivning och analys av betydande miljöpåverkan

Den bedömning som presenteras i detta avsnitt är inriktad mot att identifiera områden där åtgärder och insatser som kan komma att följa av programmet, kan förväntas medföra betydande negativt alternativt betydande positiv påverkan på miljön, med utgångspunkt i miljömålen (enl. beskrivningen i kapitel 4).

Miljöstatus på Åland idag är ”nollbas” för bedömningen. Även om Åland för närvarande är präglad av nuvarande programperiod är det alltså inte utformningen av det föregående programmet som är jämförelsetalet.

Utgångspunkten för avsnittet är vidare att Social - och regionalfondsprogrammets potentiella påverkan identifieras genom övergripande kvalitativa resonemang fördelat på olika åtgärder.

De formella kraven på en MKB är att betydande påverkan ska bedömas med avseende på:

- befolkning (t.ex. folkhälsa),
- landskapet (t.ex. växter, mark, vatten, kulturmiljö),
- biologisk mångfald (t.ex. djurliv, växtliv),
- resurser (mark, vatten, luft, materiella tillgångar, bebyggelse, kulturarvet bl.a. i form av arkitektoniska värden, fornlämningar)
- klimat

Om påverkan är mindre så omfattas den inte formellt av kraven i MKB. Samtidigt ska miljöhänsyn integreras i programmet och beaktas i kommande beslut. I texten förs ett kvalitativt resonemang om miljöpåverkan och det framgår huruvida denna påverkan bedömts vara betydande och inte.

6.1.1 Främja företagsinvesteringar inom forskning och innovation

Gäller bl.a. stöd till pilotprojekt som utvecklar strukturer för kunskapsöverföring mellan forskare och företag, stöd till innovativa tillväxtföretag med t.ex. riskkapitalfinansiering.

Denna prioritering och tillhörande insatser skulle kunna påverka miljön i både positiv och negativ riktning, beroende på utfallet av de konkreta projekt och insatser som programmet resulterar i. Handlar det t.ex. om satsningar på clean tech och/eller nya energilösningar så skulle påverkan kunna vara positiv, men det finns samtidigt risker för punktbelastning med negativa konsekvenser för miljön lokalt. Detsamma gäller för projekt som på olika sätt utvecklar lösningar som inte direkt

syftar till hållbar tillväxt. I teorin skulle de kunna generera t.ex. utsläpp med negativa konsekvenser för miljön.

Det är också värt att nämna att riskkapital kan vara förenat med problem ur ett miljöperspektiv då det i ett "traditionellt" företagsfinansieringssystem sannolikt är lättare att ställa krav på investeringar ur ett miljöperspektiv.

Denna investeringsprioritering kan dock inte i den form den presenteras i programmet antas ha varken betydande positiva eller betydande negativa konsekvenser för miljön.

6.1.2 Stödja små och medelstora företags förmåga att inleda tillväxt och innovationsarbeten

Gäller bl.a. stöd till strategiska samverkansinitiativ för etablerande av en lokal arena mellan företag, högskolor/universitet, näringslivsorganisationer och andra offentliga aktörer, som bl.a. erbjuder tjänster kring företagande till företag, främjar företagens omställning till hållbar tillväxt, samt främjar etablerande av företagsnätverk.

Även denna prioritering och tillhörande insatser skulle kunna påverka miljön i både positiv och negativ riktning, beroende på utfallet av de konkreta projekt och insatser som programmet resulterar i. Handlar det om att främja företagens omställning till hållbar tillväxt är konsekvenserna sannolikt positiva, men handlar det om att stödja företag vars verksamhet påverkar miljön negativt går utvecklingen i motsatt riktning.

Något förenklat så riskerar även tillväxt i sig att generera ökad belastning, även om det på Åland finns förhållandevis få riktigt miljöbelastande verksamheter.

Denna investeringsprioritering kan dock inte i den form den presenteras i programmet antas ha varken betydande positiva eller betydande negativa konsekvenser för miljön.

6.1.3 Stärka tillgång till livslångt lärande, höja arbetskraftens kompetens och förbättra utbildningens relevans för arbetsmarknaden

Gäller bl.a. stöd till åtgärder som syftar till att utveckla utbildningssystemen så att förutsättningarna för studerande att erhålla en examen ökar, eller till åtgärder som syftar till att skapa flexibla utbildningssystem för att skapa relevanta utbildningar för den åländska arbetsmarknaden.

I den mån insatserna bidrar till att höja miljömedvetenhet och till att t.ex. utarbeta metoder som är intressanta ur ett resurseffektiviseringsperspektiv så kan denna prioritering ha positiv påverkan på miljön. Det är svårare att se potentiellt negativ påverkan på miljön av insatsen.

6.1.4 Sammanfattande bedömning

De åtgärder som beskrivits ovan kan påverka miljön både positivt och negativt men det går inte att dra slutsatsen att Social – och regionalfondsprogrammet innebär någon betydande miljöpåverkan.

Enskilda åtgärder kan ha negativ påverkan på miljön och det är därför avgörande att styrningen av programmet, både vad gäller styrningen av insatser och projekt liksom av en bredare integrering av miljöhänsyn, utvecklas och fullföljs i genomförandet.

6.2 Skadeförebyggande

I en MKB ska de åtgärder som planeras för att förhindra, minska och uppväga betydande negativ miljöpåverkan beskrivas. Då någon betydande negativ miljöpåverkan inte identifierats diskuteras möjligheterna till skadeförebyggande här i generella termer.

Ett verktyg för att säkerställa ett gott skydd för miljön är de kriterier som är vägledande för att bedöma insatser. Vidare utgör de indikatorer som finns angivna i programtexten möjligheter att mäta och i förlängningen också arbeta preventivt med miljömässig hållbarhet.

6.3 Nollalternativet

Nollalternativet avser här vad som skulle hända med miljön om Social – och regionalfondsprogrammet inte skulle genomföras. I vissa fall har regionala bedömningar av status för miljöarbetet i relation till miljömål använts som nollalternativ. Då sådana inte finns att tillgå i detta sammanhang skulle man kunna använda den beskrivning av hot som finns i programmen som nollalternativ.

Då den SWOT som finns i Social – och regionalfondsprogrammet inte behandlar miljömässiga hot får här Landsbygdsutvecklingsprogrammets tecknade hot fungera som nollalternativ. Denna beskrivning visar vad gäller frågor med koppling till miljön framförallt på hotet om odlingsmetoder som leder till minskning av artrikedom och utarmning av biodiversiteten, minskad djurhållning och extrema väderförhållanden.

6.4 Verkan på miljön i ett område utanför Åland

De åländska programmens relativa storlek är liten och vi har tidigare konstaterat att det inte går att dra slutsatsen att Social – och regionalfondsprogrammet innebär betydande positiv – eller betydande negativ påverkan på miljön. Sammantaget gör detta att miljöpåverkan i områden utanför landskapet torde vara liten.

6.5 Åtgärder för övervakning

Enligt 14 a § i Landskapslagen om miljökonsekvensbedömning ska den myndighet som ansvarar för att en plan eller ett program genomförs se till att genomförandet av planer och program som omfattas av en MKB samt betydande miljökonsekvenser av detta övervakas på ett sådant sätt att åtgärder vid behov kan vidtas i syfte att förebygga och minska miljöolägenheter.

Eftersom ingen betydande negativ miljöpåverkan konstaterats behövs ingen separat uppföljning av detta givet att programmet utvecklas med bl.a. tydliga urvalskriterier. I programmet presenteras också i enlighet med kommissionens bestämmelser för genomförandeorganisationen olika ansvariga partner, inklusive finansiell kontroll, revision, övervakning och ledning. Vid beslut om programmet bör även frågan om övervakning diskuteras.

7 Utfall av samråd

I tidigare kapitel diskuterades miljöhänsyn i utarbetandet av programmet (4.3). Här presenteras även en beskrivning av de yttranden som inkommit på MKB samt konsekvenser som följt på dessa.

Utkastet till MKB (daterad 17.5.2013) samt programförslag (daterat 31.05.2013) var under juni-augusti 2013 föremål för ett öppet hörandeförfarande. Materialet offentliggjordes genom delgivning med annonser i Tidningen Åland och Nya Åland den 4 juni 2013. Programförslaget och MKB:n fanns även tillgängliga på landskapsregeringens webbsida och vid registratorskontoret. En särskild inbjudan att lämna synpunkter riktades även till berörda myndigheter, kommuner och organisationer. Utgångspunkten för processen är att resultaten av hörandeförfarandet och miljökonsekvensbedömningen ska utgöra underlag till den fortsatta beredningen och beslutet om programmet.

På förslaget till MKB lämnades synpunkter från Miljöbyrån vid Ålands landskapsregering. I utlåtandet framgår att utkastet till MKB uppfyller lagens krav på innehåll och omfattning men att den känns mycket översiktlig och att analyserna känns platta. Vidare framgår i yttrandet att projekt med syfte att skapa ett strukturerat miljö- och hållbarhetsarbete samt kompetenshöjande insatser för det som finansieras av programmet kan ge en betydande positiv effekt på miljön. Kontigo delar Miljöbyråns syn på att MKB:n är översiktlig och förstår att analyserna kan uppfattas som platta. Vi delar också bedömningen att projekt med syfte att skapa ett strukturerat miljö- och hållbarhetsarbete samt kompetenshöjande insatser skulle kunna ge positiva effekter för miljön. Vi vill emellertid här återigen lyfta den utmaning det innebär att bedöma miljökonsekvenser av strukturfondsprogrammen då deras översiktliga karaktär innebär en stor osäkerhet sett till miljöpåverkan. Det konkreta utfallet av programmet formas till stor del med utgångspunkt i vilka projekt som väljer att söka stöd och sedan beviljas stöd genom programmet. Vi ser att det är behäftat med risker att dra för stora slutsatser givet detta. Samtidigt ser vi att MKB har en viktig roll i att påtala miljömässiga ”fällor” i programskrivningen.

I förslaget till MKB:n konstaterades att de föreslagna åtgärderna inom de valda investeringsprioriteringarna i programförslaget kan ha både en positiv och negativ miljöpåverkan men att det inte går att dra slutsatsen att programmet innebär någon betydande miljöpåverkan. I både MKB:n och i utlåtandet poängteras betydelsen av att styrningen av programmet, både vad gäller styrningen av insatser och projekt liksom av en bredare integrering av miljöhänsyn, utvecklas och fullföljs i genomförandet.

Landskapsregeringen uttrycker också i programförslaget daterad 6 mars 2014 att synpunkter från såväl hörandet samt slutsatserna i miljökonsekvensbedömningen avseende miljöhänsyn har beaktats i de vägledande principerna för val av insatser/projekt. I programmet anges bl.a. att urvalskriterierna bör utformas så att hållbar utveckling beaktas på ett sådant sätt att de integreras i projektgenomförandet. Vidare betonas partnerskapets roll (övervakningskommittén) och ansvar då de skall granska och godkänna metod och urvalskriterier så att det leder till en positiv förstärkning av miljöhänsyn.

Landskapsregeringen anger vidare att man i utformningen av programmet kan se de direkta miljöinsatserna främst inom åtgärder rörande energieffektivitet och miljöledningssystem som ett led att stärka konkurrenskraften bland små och medelstora företag. Sammantaget med utformning

av rutiner för hantering av miljöaspekten i genomförandet tillsammans med utbildningsåtgärder bedömer landskapsregeringen att programmets resultat kan ge positiva miljöeffekter jämfört med att inte genomföra programmen.

Bilaga 1 Protokoll fört vid Avgränsningssammanträde för miljökonsekvensbedömningen av Ålands ESI- program 2014 - 2020

Tid: 25 februari 2013 kl. 13.00 – 14:00
Plats: Konferensrum "Rödhamn", Lagtinget

Närvarande:

Sölve Högman, Näringsavdelningens jordbruksbyrå (ordförande)
Leila Lindström, Näringsavdelningens jordbruksbyrå
Christel Lindholm, Näringsavdelningens allmänna byrå
Klara Spangenberg, Kontigo ab, MKB-ansvarig
Bjarne Lindström, ÅSUB, Ex Ante-ansvarig (sekreterare)

§ 1

Ordförande Sölve Högman hälsade alla närvarande välkomna och förklarade mötet öppnat. Han konstaterade vidare att avgränsningssammanträde i enlighet med gällande lagstiftning delgivits i form av en öppen inbjudan till allmänheten, dels på landskapsregeringens hemsida den 5 februari och dels genom annonsering i de två åländska dagstidningarna den 6 februari. I delgivningsbeskedet informerades också om bakgrunden till och syftet med avgränsningsmötet.

§ 2

MKB-ansvariga Klara Spangenberg från ex ante-utvärderargruppen presenterade bakgrunden och syftet med miljökonsekvensbedömningen, avgränsningssammanträdet roll samt utvärderarnas uppläggning och avgränsning av MKB-arbetet.

§ 3

I den efterföljande diskussionen framkom inga avvikande åsikter om det presenterade upplägget eller krav på tillägg och förändringar i strukturen på den kommande MKB-rapporten. Avgränsningssammanträdet slutsats blev därför att MKB-arbetet går vidare i enlighet med det under mötet presenterade upplägget.

Sölve Högman
Ordförande

Bjarne Lindström
Sekreterare

Bilaga 2 Material som använts vid utförandet av MKB

Lagstiftning

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan

Landskapslag (2006:82) om miljökonsekvensbedömning

Landskapsförordning (2006:86) om miljökonsekvensbedömning

Landskapslag (2008:124) om miljöskydd

Landskapsförordning (2008:130) om miljöskydd

Förordningsförslag ESF, ERUF, EJFLU, EHFF avseende programperioden 2014-2020

EG-direktivet för vatten (2000/60/EG) med tillhörande Åtgärdsprogram för Ålands kust-, yt- och grundvatten 2009-2015

EU:s marina strategi (2008/56/EG) med tillhörande Ålands marina strategi, Sammanställningar och bedömningar enligt artikel 8, 9 och 10 i EU:s direktiv 2008/56/EG

Policy miljömål

EU:s strategi för hållbar utveckling, antagen 2006

EU:s tillväxtstrategi, Europa 2020, antagen 2010

Avfallsplan Åland, 2010

Ålands landskapsregering förslag till budget för landskapet Åland 2013

Regeringsprogram för samarbete, resultat och framtidstro, Meddelande nr 1/2011-2012

Arbetsdokument

Socioekonomisk nulägesbeskrivning, Bakgrundsanalys av Åland inför strukturprogrammen till EU 2014-2020, 2012-12-16, Ålands Landskapsregering

Protokoll och bilagor från strategigruppen för utarbetande av landskapets GSR-program 2014-2020 möte 14 dec 2012

Protokoll från strategigruppen för utarbetande av landskapets ESI-program 2014-2020 möte 25 januari 2013

Agenda och bilagor till strategigruppen för utarbetande av landskapets ESI-program 2014-2020 möte 22 mars 2013

Protokoll från strategigruppen för utarbetande av landskapets ESI-program 2014-2020 möte 22 mars 2013

Guidance document on ex-ante evaluation for The Programming Period 2014-2020, MONITORING AND EVALUATION OF EUROPEAN COHESION POLICY, European Regional Development Fund, European Social Fund, Cohesion Fund, June 2012

Kommissionens ståndpunkt om utvecklingen av partnerskapsavtal och program i Finland för perioden 2014–2020

Utkast till operativt program för ERUF/ESF 2014-2020

Utkast till Landsbygdsutvecklingsprogram EJFLU 2014-2020

Material från tidigare programperiod

Landsbygdsutvecklingsprogram för landskapet Åland för perioden 2007-2013, inkl. MKB

Operativt program för Europeiska regionala utvecklingsfonden på Åland 2007-2013

Organisationer som intervjuats⁷

Ålands landskapsregering - Miljöbyrån

Ålands landskapsregering – Programorganisationen

repr. för Kommittén Omställning Åland

Ålands Producentförbund

Leader Åland

Agenda 21

⁷ Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet och Ålands Natur och Miljö har tillfrågats om att delta i en intervju men har inte deltagit.